

Txus Morata
Jan Garrido

L'oci terapèutic i educatiu en els centres penitenciaris Aprentatge i Servei al Centre Penitenciari de Lledoners

Resum

L'Aprentatge i Servei (APS) és una proposta educativa que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte. L'Aprentatge i Servei al Centre Penitenciari de Lledoners neix de la voluntat d'estudiants i docents de la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés (URL) i del Grup 33, una Plataforma Ciutadana de Sensibilització i Mobilització, formada per més de 7.000 persones de tots els sectors de la societat civil, que treballa per aconseguir la reinserció real de les persones privades de llibertat. El projecte pretén fer front a l'actual model de presons de Catalunya i promoure canvis cap a un model rehabilitador.

Paraules clau

Aprentatge comunitari, Dinàmiques de grup, Lleure educatiu, Participació voluntària, Rehabilitació, Servei penitenciari

El ocio terapéutico y educativo en los centros penitenciarios. Aprentatge i Servei en el Centre Penitenciari de Lledoners

Therapeutic and educational leisure at penitentiary centers. Aprentatge i Servei at Centre Penitenciari de Lledoners.

El Aprendizaje y Servicio (APS) es una propuesta educativa que combina procesos de aprendizaje y de servicio a la comunidad en un solo proyecto. El Aprentatge i Servei en el Centre Penitenciari de Lledoners nace de la voluntad de estudiantes y docentes de la Facultad de Educación Social y Trabajo Social Pere Tarrés (URL) y del Grupo 33, una Plataforma Ciudadana de Sensibilización y Movilización, formada por más de 7.000 personas de todos los sectores de la sociedad civil, que trabaja para conseguir la reinserción real de las personas privadas de libertad. El proyecto pretende hacer frente al actual modelo de prisiones de Cataluña y promover cambios hacia un modelo rehabilitador.

Aprentatge i Serveis (APS, abbreviation in Catalan for "Learning and Services") is an educational proposal that combines learning and community service processes in a single project. Aprentatge i Servei at Centre Penitenciari de Lledoners was created by students and teachers at the Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés (Faculty Pere Tarrés of Social Education and Social Work) (Universitat Ramon Llull) and Grup 33, a civic platform formed by more than 7000 people from all sectors of civil society that works to raise awareness and to mobilize people, with the goal of achieving a real integration into society of people who have been deprived of freedom. This project wants to face up to the current model of prisons in Catalonia and to promote changes towards a rehabilitation model.

Palabras clave

Aprendizaje comunitario, Dinámicas de grupo, Participación voluntaria, Rehabilitación, Servicio penitenciario, Tiempo libre educativo

Keywords

Community learning, Group dynamics, Educational leisure, Voluntary participation, Rehabilitation, Penitentiary service

Com citar aquest article:

Morata, Tx.; Garrido, J. (2012).

"L'oci terapèutic i educatiu en els centres penitenciaris Aprentatge i Servei al Centre Penitenciari de Lledoners".

Educació social. Revista d'Intervenció Socioeducativa, 50, pp 128-132

▲ L'oci terapèutic i educatiu als centres penitenciaris. Aprenentatge i Servei al Centre Penitenciari de Lledoners

L'Aprenentatge i Servei (APS) és una proposta educativa que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte, ben articulats, en el qual els participants es formen sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo.

El projecte d'*Aprenentatge i Servei al Centre Penitenciari de Lledoners* neix de la voluntat d'estudiants i docents de la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés (URL) i del Grup 33, una Plataforma Ciutadana de Sensibilització i Mobilització, formada per més de 7.000 persones de tots els sectors de la societat civil, que treballa per aconseguir la reinserció real de les persones privades de llibertat a Catalunya. El projecte pretén fer front a l'actual model de presons de Catalunya i promoure canvis cap a un model rehabilitador.

Actualment, com sabem, tenim un model de presons que, lluny d'aconseguir una reeducació i una reinserció dels interns, criminalitza i perpetua una cultura penitenciària que fa de les presons una escola de delinqüència. Les dades ens parlen que, més o menys, actualment tenim un 70% de reincidència. A Catalunya tenim 145 presos per a cada 100.000 habitants, mentre que a Alemanya en tenen 85. I estem a prop de tenir percentatges semblants als països d'orient. Què veiem amb tot això? Doncs que el nostre sistema Judicial i de presons no aconsegueix l'objectiu que proposa la Constitució (article 25.2) de reeducar i reinserir socialment.

Arran del vincle que estudiants i docents vàrem establir amb la Unitat Terapèutica i Educativa del *Centro Penitenciario* de Villabona (Asturias), i amb aquesta motivació de fer front al model català de presons, es van començar a gestar diversos projectes que pretenen sensibilitzar sobre la necessitat i possibilitat d'un canvi del model penitenciari català.

Ens trobem davant d'un problema social que ens preocupa i que volem fer-hi front, des d'una tasca d'aprenentatge i servei.

El Centre Penitenciari de Lledoners és l'únic centre català que contempla la transformació del model penitenciari, concretament als mòduls 6 i 4, anomenats mòduls de participació i convivència. És en aquest centre, doncs, on el projecte d'APS es comença a realitzar, coherent amb una manera d'entendre la intervenció educativa.

Tot projecte d'APS, com el seu nom indica, té dues vessants, una d'elles d'aprenentatge per part dels participants i l'altra, de servei a la societat. Aquests dos processos han d'estar ben amalgamats. En aquest cas els participants són estudiants dels Graus d'Educació Social i Treball Social i la intervenció esdevé en l'espai penitenciari.

Centrant-nos en la intervenció educativa, el projecte d'APS pretén oferir activitats de lleure educatiu destinades als interns del centre penitenciari, amb la finalitat de promoure espais positius dins el centre per tal de millorar la relació entre els interns, la seva qualitat de vida i la seva rehabilitació.

Les diferents dinàmiques i tallers, també intenten oferir a les persones internes altres maneres de gaudir d'activitats d'oci positiu però, sobretot, des de la vivència en grup i a escala comunitària. No deixa de ser, per tant, una oferta alternativa saludable, un conjunt d'activitats, alhora educatives i de diversió, com s'ha dit, amb la finalitat de millorar la qualitat de vida dels interns i la seva reinserció social.

Volem entendre el lleure educatiu no com un temps que cal ocupar, sinó al contrari, un temps que serveixi per conscienciar i transformar, on el protagonista sigui la mateixa persona i allò per transformar sigui l'entorn i el seu paper en aquest. De fet, la posada en marxa d'activitats dins la perspectiva de l'Acció Comunitària ens obre a treballar conjuntament amb els mateixos interns, amb els professionals i amb totes aquelles entitats socials sensibles als processos de reinserció social d'aquestes persones i caminar plegats cap al canvi de model.

Ens trobem, doncs, davant d'una opció de lleure dins el marc penitenciari, que vol ser crític i conscient envers la realitat social on intervé. La proposta vol arribar aproximadament a uns 15-20 interns per taller/programa que són un total de 60 interns del centre, la gran majoria d'ells en règim tancat. En cada un dels programes la participació, tant dels estudiants com dels interns, és voluntària; parteix, doncs, de la voluntat. Voluntat de cadascú d'esdevenir protagonista del seu propi procés d'aprenentatge. Els programes són els següents:

Programa 1: Taller de Dinàmiques de Grup. Mòdul 1

Aquest taller obre un espai al Mòdul 1 on es realitzen un conjunt d'activitats i dinàmiques que treballen directament sobre el grup, uns 15 interns. La proposta és realitzar dinàmiques de grup en una primera fase i incorporar un projecte conjunt com a grup en una segona fase. El projecte escollit ha estat crear una cançó i fer-ne un audiovisual. Partir de la seva pròpia motivació és un aspecte clau perquè es facin seu el taller, el vegin útil i s'hi desenvolupin saludablement.

Programa 2. Taller d'Oci Positiu. Creació d'un LIP-DUB. Mòdul 4

La creació d'un LIP-DUB (vídeos es graven en un sol pla-seqüència), ha estat el projecte escollit per interns i voluntaris que realitzen activitat al mòdul 4. Es parteix del treball musical, l'expressió, les activitats de cohesió, per arribar a generar un grup que sigui capaç de crear, reflexionar i generar vincle.

Programa 3. Taller d'expressió corporal i teatre. Mòdul 5

En aquest taller, es trasllada l'obra de teatre *Un suspiro por la vida*, creada per interns de la UTE del C.P. de Villabona, al Mòdul 5 del C.P. de Lledoners. S'ha decidit específicament l'esmentada obra per tal de dur a terme el treball amb el Mòdul 5 ja que representa la lluita de la persona per viure, quan la seva existència es debat entre la vida i la mort, a conseqüència de l'abús de les drogues. D'aquest treball teatral en grup se'n desprendran les diferents activitats i reflexions. L'objectiu final és poder representar l'obra, alhora que es viu tot el procés de reflexionar i debatre a l'entorn de l'abús de les drogues.

Programa 4. Taller de Dinàmiques de Grup. Mòdul 6

El projecte que es realitza enguany al Mòdul 6 segueix la línia iniciada el curs passat, on els interns duen a terme activitats pel seu creixement personal, la millora de la seva comunicació i la relació amb els altres. Els interns del mòdul 6, van mostrar ja l'any passat un vincle positiu amb el taller i una gran capacitat per fer-se'l seu. El fet que siguin interns que conviuen al mòdul de participació i convivència, fa que tinguin hàbits i actituds molt positives vers la comunicació, el debat, i el compromís amb l'activitat. És per això que aquest any s'ha seguit la línia del curs passat, promovent la seva pròpia autonomia com a grup dins el mòdul.

En definitiva, els quatre tallers que es realitzen en quatre mòduls, són una proposta on sempre es parteix de la implicació de les persones entenen que el lleure educatiu des del nostre projecte d'ASP i oci terapèutic als centres penitenciaris, parteix de la participació activa dels individus en l'activitat; aquest fet, traslladat a medi penitenciari i juntament amb el vincle humà que es genera, crea l'espai educatiu on es treballen valors, on és possible que es desenvolupin les persones, i on es pot posar en dubte que la presó hagi de ser una escola de delinqüència.

Per altra banda, i a escala institucional, aquest projecte pretén enfortir el vincle entre la Facultat Pere Tarrés (URL) i el Centre Penitenciari Lledoners. En aquest sentit, ens trobem en el segon any de realització del projecte i comptem amb l'èxit del projecte del primer any. És important, per tant, seguir reforçant el vincle existent entre ambdues institucions, una relació que beneficia cadascuna de les parts pel que ofereix d'aprenentatge de la professió als estudiants i d'aprenentatges en noves maneres i formes de viure

i gaudir d'espais d'oci grupals i de desenvolupament cultural pels interns del Centre Penitenciari de Lledoners.

Per part de la Facultat, es considera rellevant recollir la tasca que realitzen els alumnes voluntaris del projecte d'APS dins la tasca del pla docent, per tal de construir aprenentatges i donar una cobertura teòrica i conceptual a la pràctica que es duu a terme dins els tallers. Promoure l'esperit crític i la consciència social mitjançant el binomi TEORIA-PRÀCTICA. Aquest plantejament és un dels pilars del projecte per tat de formar qualitativament les persones que cursen els Graus d'Educació Social i Treball Social; a més, és una garantia per a millorar la tasca que es realitza al Centre penitenciari.

El projecte, per tant, pretén canviar una realitat social mitjançant la pràctica, la reflexió i l'aprenentatge dels participants; aspectes que els docents de la facultat aprofitaran per treballar en les assignatures, així com també el CP s'enfortirà mitjançant la pràctica i la teoria que els estudiants poden compartir.

Txus Morata
Dra. en Pedagogia
Professora de la Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés
tmorata@peretarres.url.edu

Jan Garrido Montblanch.
Coordinador del Projecte d'Aprenentatge i Servei al
Centre Penitenciari de Lledoners de la
Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés (URL)
correudenjan@gmail.com